

KREDYT JAKO INSTRUMENT WSPÓŁFINANSOWANIA INWESTYCJI UNIJNYCH

Arkadiusz NIEDŹWIECKI¹

1. Wstęp

Jednymi z głównych zasad wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej w ramach różnych schematów wsparcia są dodatkowość oraz refinansowanie. W związku z tym beneficjent, który zamierza skorzystać z funduszy strukturalnych, powinien wygospodarować odpowiednie środki finansowe, niezbędne do realizacji współfinansowanej inwestycji.

Użycie zewnętrznych źródeł finansowania zamierzeń inwestycyjnych jest szczególnie istotne w przypadku mikro, małych oraz średnich przedsiębiorstw, które uważane są za jedne z głównych grup absorpcyjnych funduszy Unii Europejskiej. Wychodząc naprzeciw potrzebom tego segmentu rynku, banki oferują kredyty, udzielane na inwestycje refinansowane ze środków wspólnotowych. Celem niniejszego opracowania jest próba scharakteryzowania korzyści wynikających z wykorzystania kredytu jako narzędzia współfinansowania projektów rozwojowych, oferowanego przedsiębiorcom-beneficjentom funduszy strukturalnych.

2. Kredyt jako instrument finansowania

W związku z normami polskiego prawa [7] kredyt może być udzielony jedynie przez bank lub instytucję finansową ściśle z nim współpracującą. W sensie formalnym środki finansowe z tytułu kredytu nie zostają przekazane na własność kredytobiorcy, który ma możliwość ich użytkowania. Przez cały okres kredytowania pozostają własnością banku-kredytodawcy. Dlatego też kredytobiorca powinien zabezpieczyć zwrot kredytu adekwatnie do ponoszonego przez instytucję finansową ryzyka związanego z jego udzieleniem, biorąc pod uwagę m.in.: wartość kredytu oraz okres, na jaki został udzielony.

Jednym z głównych zabezpieczeń zwrotu kredytu gospodarczego jest hipoteka: zwykła w odniesieniu do kapitału kredytowego oraz kaucyjna na odsetki kredytowe, ustanawiana też w związku z udzieleniem kredytu, którego poziom wykorzystania nie jest znany w momencie zawarcia umowy kredytowej. Oprócz tego powszechnie stosowane zabezpieczenie kredytowe to weksel własny *in*

¹ Mgr Arkadiusz Niedźwiecki – Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu w Białymstoku.

blanco wystawiony przez kredytobiorcę bez wpisanej kwoty wekslowej wraz z oświadczeniem wekslowym. Dodatkowym quasi-zabezpieczeniem zwrotu kredytu jest konieczność wniesienia inwestycyjnego wkładu własnego, co nie ma jednak zastosowania w przypadku linii kredytowych w rachunku bieżącym.

Koszt wykorzystania kredytu składa się przede wszystkim z dwóch rodzajów płatności: odsetek naliczanych od wartości kapitału pozostającego do spłaty oraz prowizji i opłat bankowych za czynności związane z udzieleniem kredytu. Wielkość ta stanowi jeden z najistotniejszych aspektów w procesie racjonalnego wyboru oferty kredytowej przez przedsiębiorcę. Przy kalkulacji rzeczywistych kosztów obsługi kredytu nie należy bazować jedynie na nominalnej wysokości oprocentowania oraz wartości opłat i prowizji. Celowe jest również dokonanie analizy tych wielkości przy uwzględnieniu metod dyskontowych, a także kosztów alternatywnych utraconych korzyści. Czynności te mogą zostać przeprowadzone dość szybko dzięki stosowanym powszechnie przez banki scoringowym sposobom oceny zdolności kredytowej. Dodatkowym kosztem związanym z wykorzystaniem kredytu są opłaty związane z ustanowieniem zabezpieczeń kredytowych [1, s. 275-277; 9, s. 367-424].

Środki finansowe z tytułu kredytu muszą być zwrócone w określonym czasie na warunkach zapisanych w umowie kredytowej. W przypadku nieterminowego regulowania zobowiązań kredytowych bank ma prawo zażądać natychmiastowego zwrotu całości pozostałej do spłaty części kredytu wraz z odsetkami. Dlatego też w interesie kredytobiorcy, dokonującego racjonalnego wyboru kredytu, leży sprawdzenie, czy w umowie kredytowej wskazano jednoznacznie na możliwość zawarcia ugody w przypadku wystąpienia problemów ze spłatą kredytu. Oprócz tego elementu sporządzona na piśmie umowa kredytowa powinna określać:

- strony umowy (reprezentowane przez uprawnione osoby),
- datę i miejsce zawarcia umowy,
- kwotę i walutę kredytu (w tym możliwość przewalutowania kredytu),
- cel, na który kredyt został udzielony²,
- zasady i termin spłaty kredytu (rat kredytowych i odsetek),
- zasady i wysokość oprocentowania kredytu (m.in. określenie, czy kredyt jest oprocentowany według stałej czy zmiennej stopy procentowej),
- sposób zabezpieczenia spłaty kredytu,
- zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu,
- terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych (w tym, czy kredyt będzie wypłacony jednorazowo czy w transzach),
- wysokość prowizji,
- warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy [7, s. 166-173].

² W przypadku kredytów odnawialnych w umowie kredytowej nie zapisuje się konkretnego celu, na jaki został udzielony kredyt, ale warunki dysponowania nim.

Banki oferują przedsiębiorcom wiele rodzajów kredytów. Mogą być one udzielone w walucie polskiej lub obcej (przede wszystkim euro, dolarach amerykańskich i frankach szwajcarskich). Jak wykazuje analiza ofert produktowych największych polskich banków, przedsiębiorcy korzystają przede wszystkim z kredytów inwestycyjnych, przeznaczonych na cele rozwojowe, a także kredytów obrotowych w rachunku bieżącym, które są wykorzystywane w celu regulowania krótkoterminowych zobowiązań płatniczych wobec kontrahentów.

3. Główne rodzaje kredytów służących finansowaniu inwestycji unijnych

Przedsiębiorcy realizujący projekty, w kosztach których partycypuje Wspólnota, mają możliwości wykorzystania przede wszystkim dwóch rodzajów kredytów: pomostowego oraz na współfinansowanie; przy czym w niektórych przypadkach istnieje wymóg użycia w finansowaniu inwestycji kredytu bankowego [2, 3, 4, 5]³.

Jak wskazuje analiza ofert bankowych, kredyt pomostowy może być wykorzystany, kiedy beneficjent pomocy posiada kapitały własne, które zamierza przeznaczyć na realizację inwestycji współfinansowanej ze środków unijnych. Uważa się, że jego podstawowa funkcja to zapewnienie prefinansowania zamierzenia inwestycyjnego, które będzie objęte refinansowaniem z funduszy strukturalnych. W przypadku absorpcji płatności zaliczkowych kredyt pomostowy umożliwia zamknięcie luki czasowej między płatnością faktur wystawionych w związku z realizacją projektu a wypłaceniem beneficjentowi zakontraktowanych środków pomocowych. Zapewnia więc utrzymanie optymalnego poziomu płynności finansowej w okresie realizacji inwestycji, który charakteryzuje się wzmożonym zapotrzebowaniem na kapitał obrotowy.

Udzielenie kredytu pomostowego, a więc przekazanie na rzecz beneficjenta środków finansowych z tytułu kredytu jednorazowo lub w transzach, jest możliwe po przedstawieniu bankowi umowy o sfinansowanie inwestycji ze środków Unii Europejskiej oraz po ustanowieniu zabezpieczeń. Kredyt ten przyznaje się do wysokości zakontraktowanego wsparcia z funduszy pomocowych, a jego spłaty dokonuje się po zakończeniu inwestycji z otrzymanych środków Wspólnoty, albo kapitałów wygospodarowanych przez przedsiębiorcę.

Dla firm wykorzystujących kredytowanie pomostowe szczególnie korzystna jest deklarowana przez banki możliwość wcześniejszej spłaty kredytu bez konieczności zapłacenia prowizji z tego tytułu. Dodatkowo banki podchodzą względnie elastycznie do możliwości ewentualnych zmian zapisów umowy kredytu pomostowego dotyczących terminów regulowania zobowiązań kredyto-

³ Kredyt w wysokości co najmniej 25% całkowitej wartości pomocy finansowej musi być wykorzystany przez przedsiębiorcę realizującego inwestycję, w której wartość udzielonej pomocy publicznej przekracza 125 tys. zł. Dotyczy to Działania 2.3. Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”: „Bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw. Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje” [10].

wych w sytuacji, gdy opóźnić się będzie wypłata środków pomocowych na rzecz beneficjenta.

W przypadku braku funduszy własnych, które potencjalny beneficjent powinien ująć w montażu finansowym, możliwe jest zastąpienie ich kredytem na współfinansowanie. Narzędzie to pozwala sfinansować zarówno koszty kwalifikowane zamierzenia inwestycyjnego, jak również niekwalifikowane, czyli niepodlegające refundacji. Jak się ocenia, stopa kredytowania może wynieść w tym przypadku nawet 90%. Spłata kredytu na współfinansowanie może być odroczone w czasie i następować z zysków, które będzie generowała dana inwestycja lub z innych źródeł wskazanych przez kredytobiorcę. Pozostałe warunki kredytowania kredytem na współfinansowanie są zbliżone do warunków dotyczących kredytu pomostowego, nie wykluczając bezkosztowej możliwości spłaty zobowiązań przed terminem wymagalności, a także elastycznego regulowania dat spłaty rat kredytowych wraz z odsetkami⁴.

4. Zabezpieczenia kredytów współfinansujących inwestycje unijne

W przypadku kredytów udzielonych na inwestycje refinansowane ze środków Wspólnoty banki wymagają jednego lub kilku zabezpieczeń. Mogą być to zabezpieczenia „tradycyjne”, takie jak wykorzystywane w przypadku „zwykłego” kredytu gospodarczego lub specjalne – charakterystyczne dla kredytów pomostowych i na współfinansowanie. Przykładem drugiej z wymienionych grup zabezpieczeń jest cesja zakontraktowanych środków finansowych z funduszy strukturalnych, a przede wszystkim gwarancja albo poręczenie z Funduszu Gwarancji Unijnych, którym zarządza Bank Gospodarstwa Krajowego [6].

Bank Gospodarstwa Krajowego udziela gwarancji i poręczeń w oparciu o zawarte z bankami komercyjnymi umowy współpracy. Zabezpieczenia te dotyczą

⁴ Oprócz kredytów banki oferują przedsiębiorcom-beneficjentom pomocy unijnej również inne produkty, wśród których można wymienić:

- rachunek bieżący projektu inwestycyjnego (funkcjonujący jako subkonto do rachunku bieżącego lub jako rachunek pomocniczy; jego pierwszoplanowymi funkcjami są: gromadzenie środków finansowych w związku z realizacją danego projektu inwestycyjnego, w tym z funduszy strukturalnych, jak również rozliczenia finansowe z podwykonawcami inwestycji; dodatkowo w rachunku można uruchomić subrachunki lokat terminowych, lokat typu call, a także zlecić bankowi zarządzanie wolnymi środkami w okresach względnej nadpłynności finansowej firmy oraz uzyskać obrotowy kredyt płatniczy);
- promesę kredytową (bezwzględne zobowiązanie banku do udzielenia kredytu, które otrzymuje potencjalny kredytobiorca);
- terminowe transakcje zabezpieczające ryzyko kursowe wynikające z kształtowania się kursu EUR- PLN;
- operacje dokumentowe (w tym: akredytywa dokumentowa i inkaso dokumentowe);
- emisja obligacji i innych dłużnych papierów wartościowych (zwłaszcza w przypadku wielkokwotowych projektów inwestycyjnych wymagających znacznego finansowania);
- gwarancje bankowe;
- doradztwo inwestycyjne (w pewnym zakresie bezpłatne, zwłaszcza dla kredytobiorców wykorzystujących kredyty pomostowe lub na współfinansowanie projektów) [2, 3, 4, 5].

zarówno prefinansowania inwestycji, jak też pozyskiwania wkładu własnego przez potencjalnego beneficjenta pomocy unijnej. W pierwszym przypadku poręczenie lub gwarancja wynosi do 80% kwoty kredytu, a w drugim – do 60%.

Chcąc uzyskać gwarancję lub poręczenie z Funduszu Poręczeń Unijnych, beneficjent powinien wystąpić z wnioskiem do Banku Gospodarstwa Krajowego. Może to uczynić za pośrednictwem banku, który ma udzielić kredytu na inwestycję z udziałem funduszy unijnych. Wniosek taki powinien być zgłoszony przed zaciągnięciem zobowiązania przez beneficjenta. Musi zawierać dokumentację umożliwiającą BGK ocenę ryzyka wypłaty zobowiązania z tytułu udzielonej gwarancji lub poręczenia. Kwota jednostkowego poręczenia lub gwarancji z Funduszu Poręczeń Unijnych nie może przekroczyć 5 mln EUR.

W przypadku konieczności ustanowienia dodatkowego zabezpieczenia kredytowego, BGK kontaktuje się z potencjalnym kredytobiorcą w celu uzyskania dokumentów i ustalenia rodzaju zabezpieczenia gwarancji lub poręczenia. Weksel oraz deklaracja wekslowa, które stanowią podstawowe zabezpieczenie gwarancji lub poręczenia oraz oświadczenie o poddaniu się egzekucji, są przyjmowane i przechowywane przez bank kredytujący po podpisaniu przez kredytobiorcę umowy o dofinansowanie projektu ze środków Unii Europejskiej.

Należy zaznaczyć, iż przedsiębiorca ma możliwość wykorzystania gwarancji lub poręczenia kredytu przez BGK również bez konieczności składania formalnego wniosku do tej instytucji. Wówczas będzie mógł skorzystać z pełnego pośrednictwa banku kredytującego. W takim przypadku poręczenie jednostkowego kredytu będzie miało wartość do 100 tys. EUR.

Uważa się, że w związku z użyciem zabezpieczeń oferowanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego może obniżyć się ryzyko kredytowe instytucji kredytującej projekt inwestycyjny realizowany przy współudziale środków pomocowych Unii Europejskiej, a więc w konsekwencji – koszt przyznanego kredytu. W przypadku niektórych podmiotów gospodarczych może to odgrywać znaczącą rolę, zwiększając preferencje co do wykorzystania zewnętrznych źródeł finansowania w ramach montażu finansowego.

5. Zakończenie

Jak się uważa, jednym z warunków dynamizacji rozwoju gospodarczego w warunkach gospodarki lokalnej jest rozwój małych, prywatnych firm. Unia Europejska udostępnia tej grupie beneficjentów znaczne środki finansowe, których realne wykorzystanie związane jest jednak z wygoszodarowaniem określonych środków finansowych przez przedsiębiorców. Ich zasoby kapitałowe są często niewystarczające do efektywnego ubiegania się o dotacje z funduszy strukturalnych. Problem ten może być rozwiązany dzięki wykorzystaniu kredytów bankowych udzielanych na inwestycje unijne. W związku z tym efektywna absorpcja pomocy unijnej może przynieść poprawę konkurencyjności sektora mikro i MSP, a w konsekwencji zintensyfikować rozwój gospodarki lokalnej.

Literatura

1. Bień W., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2002.
2. Materiały BZ WBK SA odnośnie oferty produktowej banku, opracowanie i publikacja BZ WBK SA, 2005.
3. Materiały FORTISBANK SA odnośnie oferty produktowej banku, opracowanie i publikacja BZ WBK SA, 2005.
4. Materiały ING Banku Śląskiego SA odnośnie oferty produktowej banku, opracowanie i publikacja ING Banku Śląskiego SA, 2005.
5. Materiały PKO BP SA odnośnie oferty produktowej banku, opracowanie i publikacja PKO BP SA, 2005.
6. Materiały Banku Gospodarstwa Krajowego SA dotyczące Funduszu Poręczeń Unijnych, 2005.
7. Niedźwiecki A., *Kredytowanie inwestycji refinansowanych ze środków unijnych, wybrane aspekty współpracy przedsiębiorcy z bankiem*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Podlasie – wizja rozwoju*, Fundacja Promocji Rozwoju Podlasia, Białystok 2004.
8. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, tekst jednolity, Dz.U. 2002 r., nr 72, poz. 665, [w:] Lex – baza polskich aktów prawnych.
9. *Współczesny bank*, Jaworski W.L. (red.), Poltext, Warszawa 2001.
10. www.zporr.gov.pl, oficjalna strona internetowa poświęcona Zintegrowanemu Programowi Operacyjnemu Rozwoju Regionalnego w Polsce, informująca m.in. o Sektorowym Programie Operacyjnym: „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”.